

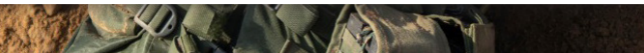

הלכה כסדרה

חרבות ברזל תשפ"ה

סוכות

הקדמה

חג הסוכות הוא זמן שמחתנו, והוא מבטא באופן מיוחד את אחדות ישראל. קבעו חכמים (סוכה דף כ"ז): "כל ישראל ראויים לישב בסוכה אחת", והוסיפו עוד (מנחות דף כ"ז) שארבעת המינים נכרכים כאגודה אחת "וכן ישראל בהרצאה עד שיהו כולן באגודה אחת". וכתב השפת אמת: "דאין כלי מחזיק ברכה אלא השלום, והיא הסוכה דאיתא כל ישראל ראויין לישב בסוכה אחת, ונקרא חג האסיף. וגם מינים שבלולב שמקרבין בני ישראל להיות אחד, ונקרא כנסיה שהיא לשם שמים וסופה להתקיים". חיילי צה"ל, מכל גווני החברה הישראלית, מבטאים ומממשים בשירותם הצבאי את אחדות ישראל, ובכך מבטיחים את שלומה ובטחונה של מדינת ישראל.

הלכות סוכה

נצטוונו בחג הסוכות לדור בסוכה זכר ליציאת מצרים ולענני הכבוד - "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים".

סוכה בזמן מלחמה: ככלל, העוסקים במצוות המלחמה, פטורים ממצוות סוכה, והם אינם חייבים לטרוח טירחה רבה לצורך בנייתה או אכילה ושינה בה, ובעיקר כאשר הדבר עשוי להכביד עליהם או להסיח את דעתם ממשימותיהם. עם זאת, ראוי להשתדל במידת האפשר לסעוד בסוכה לפחות בלילה הראשון של החג.

חיילים שהשינה בסוכה עשויה לפגוע במוכנותם המבצעית, ישנו מחוץ לסוכה. פשוט וברור שאין להסתכן לשם קיום מצוות סוכה, והשוהים במקום שקיימת בו סכנה בטחונית או בטיחותית, לא יבנו סוכה ולא ישבו בה.

בניית הסוכה

נוהגים להתחיל בבניית הסוכה מיד במוצאי יום הכיפורים, כדי לצאת ממצווה למצווה, אך אם הדבר אינו מתאפשר, רשאים לבנותה קודם לכן או לאחר מכן. בשעת מלחמה, יש להתחיל בבניית הסוכה בהקדם האפשרי, ובמידת האפשר ימשיכו מעט בבנייתה או בקישוטה במוצאי

יום הכיפורים.

מי שלא בנה סוכה קודם החג, יבנה סוכתו בחול המועד (למנהג הספרדים הבונה את הסוכה יברך 'שהחיינו' בעת ישיבתו הראשונה בה אף אם כבר בירך שהחיינו בישיבתו בסוכה אחרת).

אין לבנות סוכה בשבת או ביום טוב, ואף לא לתקן תיקון כלשהו המכשיר את הסוכה. אמנם, מותר לומר לגוי לתקן את הסוכה (למשל להניח סכך שנפל), אך לא לבנותה מחדש. לצורך רבים (כגון שנפלה סוכתם או שהוזעקו למקום שאין בו סוכה), מותר אף לומר לגוי לבנותה מחדש (ואפילו בשבת).

לכתחילה יש להימנע מפירוק הסוכה בחול המועד, אלא אם כן הוצרכו לבנותה במקום אחר. במקום צורך (כגון שעוזבים את האזור וחוששים לאובדן ציוד), ניתן להקל בזה.

דפנות הסוכה

מיקום ומידות הסוכה: יש למקם את הסוכה תחת כיפת השמיים, ובמקום הראוי למגורים. לכן, אין להקים אותה במקום שיש בו רוח עזה, ריחות רעים (סמוך לשירותים או ביוב) וכדומה. כמו כן, לכתחילה אין לבנותה במקום שלא ניתן לשהות בו בחלק מהיום (כגון כשהשינה בסוכה זו מסוכנת, או שההגעה אליה אינה מתאפשרת בשעות היום), אולם כשאין אפשרות אחרת, ניתן לבנותה גם במקום כזה ואף לברך על הישיבה בה. אורך ורוחב חלל הסוכה יהיו לפחות שבעה על שבעה טפחים מרווחים (כ- 58 ס"מ על 58 ס"מ, וטוב להחמיר 70 ס"מ), וגובה חללה יהיה לפחות עשרה טפחים מרווחים (כ- 82 ס"מ, וטוב להחמיר שתהיה בגובה מטר). יש להקפיד שגם קצוות הסכך לא ירדו מתחת לגובה הזה.

שיעור דפנות הסוכה: צריך שתהיינה לסוכה לכל הפחות שלוש דפנות, שתיים מהן שלמות לכל אורך או רוחב הסוכה, עומדות צמודות בניצב זו לזו, והשלישית באורך שבעה טפחים מרווחים (כ- 58 ס"מ) בצמוד לאחת הדפנות השלמות. אין להשאיר פתח רחב באמצע אחת הדפנות ברוחב של למעלה מעשר אמות (4.8 מטר), אלא אם כן עשו ממנו 'צורת הפתח'. הדופן הרביעית יכולה להיות פתוחה ללא הגבלה.

הדפנות צריכות להיות במרחק של עד שלושה טפחים (24 ס"מ) מהקרקע. הדפנות אינן צריכות להגיע לסכך, אך צריכות להיות מכוונות תחתיו.

הרכב הדפנות ויציבותן: ניתן לבנות את הדפנות מכל חומר שהוא, אף הפסול לסכך, אך חשוב לדאוג שהמחיצה תהיה יציבה כך שלא תתנדנד ברוח מצויה. למעשה, ניתן להכשיר סוכה שדפנותיה עשויות מבד המתנפנף ברוח, באמצעות מתיחת 'לייסטים' או חבלים בעשרת הטפחים התחתונים של הסוכה, ובלבד שהמרחק בין אחד לאחד קטן משלושה טפחים (24 ס"מ). כשאינן באפשרותו להכשיר את הסוכה באופן כזה, אם הבד מתוח היטב וקשור היטב מלמעלה ומלמטה, ניתן בשעת הדחק לאכול בסוכה כזו, ולדעת רבים אף לברך עליה.

מחיצה העשויה קנים אנכיים או אופקיים שהמרחק ביניהם קטן משלושה טפחים (24 ס"מ) - כשרה למנהג הספרדים, ולמנהג האשכנזים, אין לשבת בסוכה כזאת לכתחילה אלא אם כן בנויה כך מארבע רוחותיה. אולם, אם אין לו סוכה אחרת, ישב בה ואף יברך עליה.

תשתית ישנה (כגון פרגולה, מבנה חסר גג, או משאית עם מסגרת ברזל לכיסוי ברזנט) יכולה לשמש כדפנות לסוכה, שכן רק את הסכך צריך להניח לשם מצווה.

סוכה על גבי רכב כשרה, ואף בזמן הנסיעה, ובלבד שיש בה שיעור סוכה ושיכולה לעמוד ברוח מצויה של אותו אזור (הנכנס ביום טוב או בשבת לסוכה כזו, ייזהר שלא להפעיל מנגנונים חשמליים).

במקום צורך ניתן להשתמש ברכבים צבאיים או ברק"ם החונים בצורת ח' כדפנות, אלא שיש להקפיד שלפחות בפניה אחת לא יהיה ריווח כלל בין הדפנות, וכן שלא יהיה ריווח של שלושה טפחים (24 ס"מ) בין תחתית הרכב לקרקע.

הסכך

חומרים הכשרים לסכך: מסככים בדברים שמקור גידולם מן הקרקע ככפות תמרים, קני סוף וכד', אך אין לסכך בהם בזמן שהם מחוברים לקרקע, או כשהם מעובדים לכלים כך שעשויים לקבל טומאה. לפיכך סוכה הבנויה תחת האילן, או סוכה המסוככת ברהיטים מעץ (אפילו

שבורים), פסולה. עם זאת, מותר להשתמש לצורך סך בשברים של משטחי העמסה או בקורות ששימשו לבניית פיגומים, וכן בשברי כלים שנשברו כל כך עד שלא ניכר כלל שבאו מכלים.

אין מסככים לכתחילה בסך המדיף ריח רע או משיר עלים טורדניים. כמו כן, אסרו חז"ל לסך בקורות שרוחבן למעלה מארבעה טפחים (32 ס"מ), אף אם מעמידים אותן על צידן הצר. למעשה נהוג להימנע מסיכון אף בקורות צרות יותר (אך אם רוחבן פחות מטפח אין להחמיר). בדלית ברירה, ישב בסוכה המסוככת בנסרים הרחבים מארבעה טפחים, אך לא יברך 'לישב בסוכה'.

סך גזול: אסור להשתמש בסך גזול, ובכלל זה סך שנלקח משטח פרטי ללא רשות.

בשטח אויב - ככלל אין להקים סוכה במקום שבו קיים חשש ביטחוני או בטיחותי כלשהו. הקמת סוכה מעבר לגב"ל מחייבת אישור מפקד בדרגת סא"ל לפחות. שימוש בעצים ובענפים מקומיים, יתבצע בהתאם לכל הפקודות וההנחיות המחייבות בנושא.

חיילים השוהים ביישובים שפוננו מתושביהם בשטח המדינה, לא יקצצו ענפים מעצים העומדים בגינות פרטיות, ללא אישור מפורש מבעלי הבית.

הנחת הסך: מסככים את הסוכה רק לאחר הקמת הדפנות (תעשה ולא מן העשוי). אם הניח את הסך על תשתית חסרה (ללא דפנות), יש להשלים את בניית הדפנות, ולאחר מכן להגביה את כל ענפי הסך ולהניחם שוב לשם מצווה. אם כבר יש דפנות בגובה טפח, ניתן להניח את הסך, ולאחר מכן להשלים את בניית הדפנות (לכן, אם אחר בניית הסוכה כהלכתה נמצא פגם בכשרות המחיצות ותיקוהו, אין צורך בהגבהת הסך והנחתו מחדש). בשעת דחק, כגון שנזכרו באמצע יום טוב שהשלימו את בניית הדפנות לאחר הנחת הסך, ואין בנמצא גוי שיוכל להרים את הסך ולהניחו שוב, ניתן באופן זמני לקיים את המצווה בסוכה כזו, אך בלא ברכה.

מידת הסיכון: הסך צריך להיות מונח על הסוכה כך שרובה יהיה מוצל. אין לסך בסך שעתיד להתייבש במהלך החג, אם לאחר שיתייבש לא יהיה רוב שטח הסוכה מוצל. לכתחילה יש לסך באופן שייראו הכוכבים

אם יש בין ענפי הסכך אויר בשטח של פחות משלושה על שלושה טפחים (24 על 24 ס"מ), הוא בטל אגב הסכך ומצטרף לשיעור הכשר הסוכה (אמנם למנהג האשכנזים אם יש שם שיעור ראשו או רובו אסור לאכול ולישון תחתיו). אויר בשטח גדול יותר אינו בטל לסכך, ואסור לאכול ולישון תחתיו (ואם ישנה רצועה ברוחב זה החוצה את הסוכה, ולא נותר במקום הסכך שיעור סוכה - הסוכה כולה פסולה).

סכך פסול בשטח של פחות משלושה על שלושה טפחים (24 על 24 ס"מ) מצטרף לשיעור הכשר הסוכה ומותר לאכול ולישון תחתיו. היה שטחו גדול יותר אך קטן מארבעה על ארבעה טפחים (32 על 32 ס"מ), אינו מצטרף לשיעור הכשר הסוכה, ולכתחילה אין אוכלים וישנים תחתיו. היה שטחו גדול מארבעה על ארבעה טפחים, אסור לאכול ולישון תחתיו (ואם חוצה את הסוכה, ולא נותר במקום הסכך הפקר שיעור סוכה - הסוכה כולה פסולה).

דופן עקומה: סכך פסול ברוחב פחות מארבע אמות (1.92 מטר) הנמצא סמוך לדופן נידון כהמשך אותה הדופן. לכן, אם קיימת תקרה ברוחב השיעור הנ"ל הצמודה לדופן ומפרידה בינה ובין הסכך, ניתן לסמוך אליה את הסכך. באותה מידה ניתן להשתמש בסוכה שחלקה בנוי תחת מרפסת או אילן, או כלי רק"מ שיש במרכזו פתח ברוחב שבעה על שבעה טפחים (56 על 56 ס"מ), ובלבד ששטח החלק שאינו כשר צר מארבע אמות. עם זאת, פשוט שהשטח שתחת הסכך הפסול אינו נידון כמסוכך, ואסור לאכול ולישון תחתיו.

קישוטי הסוכה: נזהרים לכתחילה לא לתלות את הקישוטים במרחק של יותר מארבעה טפחים (32 ס"מ) מהסכך. היו הקישוטים סמוכים יותר לסכך, אף על פי שרוחבם ארבעה על ארבעה טפחים, בטלים לסכך ומותר לשבת תחתיהם.

תשתית וייצוב הסכך: לכתחילה יש להקפיד שגם תשתית הסכך ('המעמיד') והתמיכה המייצבת את הסכך תהיה כשרה לסיכוך. לפיכך, אין לסכך ישירות על גבי תשתית ברזל, וכן אין לקשור את הסכך בחבלים

או אזיקונים. עם זאת, לדעת רבים מותר לייצב את התשתית של הסכך בכל דבר ('מעמיד דמעמיד'), ולכן אין מניעה מקשירת קורות התשתית באזיקונים וכן ניתן לכלוא את הסכך בין שני קרשים (לייסטים) ולחבוק אותם באזיקון. כמו כן, מותר להעמיד את הסכך עצמו על גבי כותל אבנים או בטון. במקום צורך ניתן לסמוך על דעת המתירים ולהשתמש בחבלים ואזיקונים לצורך ייצוב הסכך. מעבר לכך, מותר לקשור באזיקונים וחבלים סכך העומד בעצמו ברוח מצויה כדי לייצבו בפני רוח שאינה מצויה. מותר לכסות את הסכך בכיסוי מפני הגשמים, ולאחר שייפסקו די בהסרת הכיסוי.

סוכה ישנה: סוכה שנבנתה לשם מצווה, כשרה אף אם נבנתה זמן רב לפני החג, אך אם נשארה משנה שעברה - יש להוסיף בה מעט סכך (טפח על טפח) סמוך לחג. סוכה שנבנתה לצורך מחסה מהשמש (ולא לשם מצווה) - כשרה, ובלבד שיוסיף בה מעט סכך. סוכה שעשאה למחסן, להסוואה, או לכל צורך אחר שאיננו לצל, או שמשמשת למגורי קבע במשך כל השנה - פסולה, וכדי להכשירה יש להגביה את כל הסכך ולהניחו שוב לשם מצווה.

מצות הישיבה בסוכה

"כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע וביתו עראי", ומתגורר בסוכה כדרך שהוא מתגורר בביתו כל השנה.

אכילת עראי: מותר לאכול אכילת עראי (כגון פרי וירק) או לשתות מים מחוץ לסוכה, כשם שאדם רגיל לאכול אכילת עראי מחוץ לביתו. בכלל אכילת עראי אף אכילת פת או תבשיל מחמשת מיני דגן בשיעור הקטן מ'כביצה' (60 סמ"ק/כ-54 גרם). נכון להחמיר מלקבוע סעודה על בשר ודגים וכדומה מחוץ לסוכה, והמחמיר שלא לאכול ולשתות שום דבר מחוץ לסוכה הרי זה משובח.

שינת עראי: אסור לישון מחוץ לסוכה אפילו שינת עראי.

ברכת 'לישב בסוכה': ספרדים מברכים 'לישב בסוכה' על אכילת כביצה (60 סמ"ק/כ-54 גרם) פת, או כארבע ביצים (240 סמ"ק/כ-216 גרם) ממני מזונות (חוץ מאורז). אשכנזים מברכים גם על אכילת כביצה ממני

מזונות, ויש נוהגים לברך בכל פעם שנכנסים לסוכה (והמדקקים משאר העדות משתדלים במידת האפשר לשלב את ישיבתם בסוכה באכילה). למנהג רבים מהספרדים מברכים ברכת 'לישב בסוכה' קודם הברכה על המאכל, ואילו למנהג האשכנזים וחלק מהספרדים מברך 'לישב בסוכה' אחר ברכת המאכל.

האוכל בסוכה צריך להקפיד ששולחנו לא יהיה מחוץ לה. אמנם, מותר לקחת דבר מאכל משולחן שמחוץ לסוכה ולהיכנס לסוכה לאוכלו (מבלי לשבת סמוך לשולחן).

הפטורים מהסוכה

עוסק במצווה: העוסקים במצווה, כגון חיילים במשימת אבטחה, אימון שגרת, משמרת בחמ"ל, וכל שכן בפעילות מבצעית, ואין להם סוכה (או שיש להם אך הישיבה בה כרוכה בטרחה), פטורים מן הסוכה (אף בזמן מנוחה קצרה במהלך פעילותם), ויאכלו וישנו כהרגלם.

הולכי דרכים: הולכי דרכים, כגון חיילים הנמצאים בדרכם לבסיס מרוחק, ואין להם סוכה, פטורים מן הסוכה במהלך נסיעתם. עם זאת, אין ראוי לאדם להכניס את עצמו למעמד של 'הולך דרכים' ולהפקיע עצמו ממצוות סוכה. על כן, חיילים בחופשה היוצאים לטיול יסתפקו באכילת עראי במהלך היום, וידאגו ללינה בסוכה בלילה.

מצטער: מצטער הסובל משהייה בסוכה, כגון שיוורד בה גשם רב, שזורר בה קור עז או חום כבד, או חולה החש בראשו וכדומה, פטורים מן הסוכה. היוצאים מהסוכה מחמת הגשמים רשאים לסיים את אכילתם או שינתם בבית גם כשפסקו הגשמים, אך אם עדיין לא התחילו לאכול ופסק הגשם, חייבים לאכול בסוכה. כמו כן, אם ישנו בבית והתעוררו אחר שעלה עמוד השחר או שעדיין לא שכבו לישון - חייבים לישון בסוכה. המצטער בשינה בלבד, חייב באכילה בסוכה, וכן להיפך.

נשים: נשים פטורות ממצוות סוכה, ככל 'מצוות עשה שהזמן גרמך'. אף על פי כן, נשים מעדות אשכנז הסועדות בסוכה נוהגות לברך קודם לכן 'לישב בסוכה'.

מדיני החג

אכילה סמוך לכניסת החג: אסור לאכול מאכל העשוי מחמשת מיני דגן בשיעור כביצה (56 סמ"ק) מתחילת שעה עשירית בערב החג (15:13) ואף יש למעט באכילת שאר מאכלים בזמן זה. עם זאת, פשוט שחיילים העוסקים בפעילות מבצעית והרעב פוגע במוכנותם, רשאים להקל בכך ולאכול שאר מאכלים בשיעור שביעה, ובדלית ברירה אף פת.

הדלקת נרות: בהדלקת נרות מברכים: "להדליק נר של יום טוב". חייל המדליק נרות בבסיס יברך 'שהחיינו' בקידוש ולא בהדלקת הנרות, ואילו חיילת רשאית לברך בעת הדלקת הנרות (במקום בקידוש). מעיקר הדין היה צריך להדליק נרות בסוכה מפני ששם הוא מקום האכילה, אך מפני הסכנה שבדבר, יש להדליק במקום מסודר שאין בו חשש שריפה.

מצות האכילה בליל החג: מצווה מהתורה לאכול בסוכה בלילה הראשון של החג אחר צאת הכוכבים (18:26) כזית פת (30 סמ"ק/כ-27 גרם, כחצי פרוסת חלה) בלי הפסק, תוך זמן של 'אכילת פרס' (כארבע דקות, ובדיעבד אם אכלו בתוך שבע וחצי דקות - יצא). מעיקר הדין יש לקיים את מצות האכילה קודם חצות הלילה (00:22). עם זאת, חיילים שלא מתאפשר להם לאכול כזית פת בסוכה קודם חצות, יאכלוהו עד עלות השחר (05:12), אלא שאז יקפידו לאכול 'כביצה' (60 סמ"ק/כ-54 גרם) כדי שיוכלו לברך 'לישב בסוכה'.

לכתחילה יש לקיים את המצווה דווקא בפת ולא במזונות. בדיעבד, מי שאכל מזונות בשיעור קביעת סעודה (240 סמ"ק/כ-216 גרם) וברך 'המוציא' וברכת המזון, או אפילו כזית - יצא ידי חובה. לעניין ברכת 'לישב בסוכה' במקרה זה עיין לעיל בפרק 'מצוות הישיבה בסוכה'.

אם יורדים גשמים בליל החג יש להמתין שעה-שעתיים שיפסקו הגשמים ויתאפשר לאכול כזית לחם בסוכה. אם לאחר שעתיים הגשם אינו פוסק, או שאינו יכול להמתין עד שיפסיק הגשם, למנהג האשכנזים (ולנוהגים כבן איש חי) יקדש ויאכל 'כזית' פת בסוכה למרות הגשם, אך בלא ברכת 'לישב בסוכה', ולמנהג הספרדים אינו חייב לאכול בסוכה באופן זה. לדברי כולם, חיילים העוסקים בפעילות מבצעית מותרים לאכול מחוץ לסוכה

ולמנהג האשכנזים יברכו 'שהחיינו' בישיבתם הראשונה בה בהמשך החג).
אם לאחר מכן פסקו הגשמים, יאכל שנית בסוכה בלא קידוש. לכל הדעות
אין חובה לישון בלילה הראשון בסוכה כשירדים גשמים.

חיילים היוצאים לפעילות לפני השקיעה, רשאים בדלית ברירה כבר מפלג
המנחה (16:59): להתפלל, לקדש (עם ברכת 'שהחיינו') ולאכול סעודת
חג מחוץ לסוכה (ואם אין להם מקום אחר לאכול אלא בסוכה - יכוזנו
שישיבתם אינה לשם מצווה ולא יברכו 'לישב בסוכה'). בישיבתם הראשונה
בסוכה לאחר מכן - למנהג האשכנזים יברכו 'שהחיינו', ולמנהג הספרדים
לא יברכו. אם באפשרותם לאכול בסוכה לאחר השקיעה, בבין השמשות
(18:07 - 18:26), ישתדלו לנהוג כך, אך לא יברכו 'לישב בסוכה'.

חייל שאין לו סוכה במקום בו הוא משרת, יכול לשהות מערב החג במקום
בו יוכל לקיים את המצווה, ולאחר מכן לחזור ברכב לבסיסו, היות שחזרתו
היא לצורך מבצעי.

סוכה על גבי רכב: הנכנס לסוכה הבנויה על גבי רכב, יוודא שלא נדלקת
נורה או מופעל מנגנון חשמלי.

קישוטים: אין לטלטל את הקישוטים בשבת וביום טוב.

הלכות ארבעת המינים

מצות נטילת ארבעת המינים

מצווה ליטול את ארבעת המינים בברכה בכל יום מימי החג, חוץ מבשבת.
נשים פטורות מנטילת ארבעת המינים, ככל 'מצוות עשה שהזמן גרמן',
אך נשים רבות נוהגות להשתדל לקיים המצווה (למנהג אשכנזי בברכה,
ולמנהג רוב עדות המזרח בלא ברכה).

ארבעה מינים שאולים: בימי חול המועד ניתן לקיים את מצוות
הנטילה גם במינים ששאלם מחברו, ואילו ביום טוב אין יוצאים ידי חובה
אלא במינים שלו.

חייל שאין לו סט של ארבעת המינים משלו, יכול לקיים את המצווה אף
ביום טוב בסט של חברו, בתנאי שהחבר יתנם לו במתנה גמורה. ניתן גם
לתת את הסט ב'מתנה על מנת להחזיר', כך שיזכה בהם מחברו לצורך
המצווה, ויחזירם לו בסוף השימוש.

ארבעת המינים המסופקים ע"י הרבנות הצבאית לבתי הכנסת היחידתיים יועדו מראש לזכייה על ידי כל משתמש, ויוצאים בהם ידי חובה גם ביום טוב הראשון.

אין יוצאים ידי חובה במינים גזולים, כגון שנקטפו בלי רשות משטח פרטי. **זמן הנטילה:** מצות נטילת הלולב לכתחילה מהזריחה עד השקיעה (06:46 - 18:01). בשעת הדחק ניתן ליטול כבר מעלות השחר (17:05), ואפילו לפני התפילה) בברכה, וכן בשעת 'בין השמשות' (עד 18:14; חוץ מבערב שמחת תורה) בלא ברכה. הנמשכים אחר פסקי הגר"ע יוסף זצ"ל, רשאים לברך על ארבעת המינים ביום טוב הראשון גם אחרי השקיעה, עד שלוש עשרה דקות וחצי.

עיקר מצוות הנטילה היא בעת אמירת ההלל, כדי שינענע ב'הודו' וב'אנא ה' הושיעה נא', לפיכך נוהגים לברך על הנטילה לפני אמירת ההלל, ויש נוהגים להדר לברך על הנטילה בסוכה (לפני התפילה או לפני ההלל). במקום צורך ניתן לומר את ההלל בלא ארבעת המינים, ולקיים את מצות הנטילה לפני או אחרי התפילה.

הושענות: לאחר נטילת הלולב ואמירת ההלל במניין, נוהגים להביא ספר תורה לבימה, להקיפו עם ארבעת המינים, ולומר 'הושענות' (מי שאין לו לולב לא יקיף). בכל יום משבעת ימי החג מקיפים פעם אחת (חוץ מבשבת שלא אומרים בה הושענות, ויש שנהגו לומר 'הושענות' בשבת בלי להקיף), וב'הושענא רבה' מקיפים שבע פעמים (מי שאין לולב יקיף ב'הושענא רבה' בערבה). כשאין מניין או כשאין ספר תורה, ניתן להניח תנ"ך ולהקיפו, וכשהדבר אינו מתאפשר יוכל לומר את הושענות אף ללא הקפה כלל, וללא ארבעת המינים. בשעת הדחק ניתן לדלג על הקפת הבימה ואמירת ה'הושענות'.

קיצור התפילה בשעת הדחק: חיילים שזמנם דחוק או שאינם זוכרים את נוסח התפילה - מספיק שיזכירו ב'אתה בחרתנו' את שמו של היום ויחתמו 'מקדש ישראל והזמנים'. חיילים הנתונים בדחוק גדול יאמרו רק ברכות השחר וקריאת שמע, ויטלו לולב.

אכילה לפני נטילת לולב: אין לאכול קודם נטילת לולב. חייל שלא

מתאפשר לו ליטול לולב בבוקר והרעב מטריד אותו, ישתדל להסתפק באכילה קלה של מיני מזונות עד שיעור כביצה (60 סמ"ק/כ-54 גרם), ולכל היותר עד שיעור קביעת סעודה (240 סמ"ק/כ-216 גרם). פשוט שאם נצרך בשל נסיבות מבצעיות לאכול יותר מהשיעור הנ"ל, רשאי להקל בעניין זה (ויבקש מחבירו שיזכירנו בהמשך היום ליטול את הלולב, ובחול המועד יוכל להפעיל לעצמו תזכורת בטלפון וכדו').

אגידת הלולב

מצווה מן המובחר לאגוד את ההדסים והערבות יחד עם הלולב. **אופן האגידה:** רבים אוגדים את המינים הללו באמצעות אוגדן ('קוישיקלאך') או טבעות העשויות מענפי לולב. מנהג רבים מהספרדים לאגוד את המינים על ידי ענפי הלולב בקשר כפול. אין אגידה זו מעכבת את קיום המצווה. אין לאגוד את הלולב ביום טוב באופן שכרוך באיסור קושר.

נוהגים לאגוד את המינים כך ששדרת הלולב תבלוט כעשרה ס"מ ומעלה מעל ההדסים והערבות, וההדסים יבלטו מעט מעל הערבות. האשכנזים מניחים שלושה הדסים בימין הלולב (כאשר שדרת הלולב כלפי פניו) ושתי ערבות בשמאלו. ואילו רוב הספרדים מניחים הדס אחד על השדרה, ושני הדסים ושתי ערבות משני צדדיו: הדס וערבה מימין והדס וערבה משמאל.

נטילת הלולב

אופן הנטילה: נוטלים את אגד הלולב ביד ימין כששדרתו כלפי הנוטל, ואת האתרוג בשמאל כדרך גידולו (כשהעוקץ, מקום החיבור לעץ, כלפי מטה) ומצמידים אותם. מנענעים את ארבעת המינים כלפי ארבע הרוחות: מזרח, דרום, מערב וצפון, ואחר כך למעלה ולמטה. על פי מנהג האר"י מנענע: דרום, צפון, מזרח, מעלה, מטה, מערב (ולכל רוח מוליך ומביא שלוש פעמים כנגד ליבו).

טעה ואחז את הלולב בשמאל והאתרוג בימין, יצא ידי חובה, ואף על פי כן טוב שיחזור ויטול כראוי בלא ברכה.

אדם שמאלי, למנהג האשכנזים נוטל את האתרוג בימין ואת הלולב

בשמאל, וראוי שלאחר הנטילה יחליף ביניהם ויטול שוב בלא ברכה, ולמנהג הספרדים נוטל ככל אדם.

מברכים על נטילת ארבעת המינים אשר קידשנו במצוותיו וציוונו על נטילת לולב'. ובפעם הראשונה שנוטלו מברך גם ברכת 'שהחיינו'.

יש להקפיד שלא לאחוז את הלולב עם האתרוג כמצוותם לפני הברכה, שכן בנטילתם כבר יצא ידי חובת המצווה ולא יוכל לברך עוד. על כן יש הנוהגים לאחוז את הלולב והאתרוג, כשהאתרוג מונח שלא כדרך גידולו (העוקץ כלפי מעלה), ומברכים, ומיד הופכים את האתרוג ומנענעים, וכן מנהג האשכנזים. ויש הנוהגים שלא ליטול את האתרוג כלל לפני הברכה, אלא רק את אגד הלולב, ולאחר הברכה מצרפים את האתרוג, וכן מנהג הספרדים.

חציצה: נטילת הלולב תיעשה ללא חציצה (כפפות וכדו'). הייתה ידו חבושה בתחבושת - אם ניתן להסירה לזמן קצר, עדיף שיסירנה בשעת הנטילה, ואם לא ניתן להסירה, הרי היא בטלה כלפי היד ויכול ליטול את הלולב בברכה (במיוחד ניתן להקל בזה כשהחציצה אינה מוחלטת, כגון כשאצבעותיו מגולות).

יציאה מהבסיס לצורך נטילת ארבעת המינים: ככלל, אין לבצע שום פעולה הכרוכה באיסור (אף מדרבנן) כדי לקיים את מצוות היום, ולכן אין לצאת (ביום טוב או בשבת) מחוץ לתחום עבור תפילה במניין או נטילת ארבעת המינים. חייל הנמצא במקום שאין בו מניין ומקום התפילה הסמוך נמצא מחוץ לתחום שבת (960 מטר), יניח קודם החג 'עירוב תחומין' (=מזון שתי סעודות, במרחק של עד 960 מטר ממקומו), ובכך רשאי להרחיק 960 מטר נוספים ממקום העירוב.

חיילים שחל עליהם דין 'מחנה היוצא למלחמה' רשאים להרחיק (לצורך קיום מצוות אלו) למרחק זה, אף בלא להניח 'עירוב תחומין'. לדעת הגר"ש גורן היתר זה כולל אף לוחמים במחנות ובמוצבים האחראים על ביטחון שוטף, וכן הנמצאים במחנה אימונים לקראת הגנה על הגבולות. כמו כן, לשיטתו רשאים הם להרחיק אף עד למרחק של 12 מיל (11.52 ק"מ), ובדלית ברירה אף למרחק גדול מזה.

כאשר הבאת ארבעת המינים או ההגעה למקום המצאם אינה מתאפשרת רגלית (או מבעוד יום), מותר לצרף את ארבעת המינים לרכב הנוסע לצורך מבצעי (בתנאי שלא יוסיפו עבורו בנסיעה או בעצירה מיוחדת, ואם הרכב יוצא מחוץ לתחום, יש להניח אותם במקום שגובהו לפחות 80 ס"מ מהקרקע, ורצוי על מקום שרוחבו קטן מ-32 על 32 ס"מ). כמו כן, ניתן לשלוח את המינים עם גוי (גם למרחק של יותר מ-12 מיל, אך ישתדל לומר לגוי שיאמר לגוי אחר להביאו), או אף לנסוע עם גוי לנטילת ארבעת המינים (דווקא בתוך תחום שבת, מלבד מי שחל עליו דין 'מחנה' כנ"ל).

חייל חמוש ובקי בתרגולות הסיור רשאי להצטרף לרכב סיור (הנוסע בהיתר) לצורך נטילת ארבעת המינים, בתנאי שלא יוסיפו עבורו בנסיעה או בעצירה מיוחדת. אם מקום הישיבה ברכב גבוה מטר מהקרקע, רשאי להצטרף אף לנסיעה של יותר מ-12 מיל. אם אינו לוחם (וממילא אינו נחשב תוספת לכוח הסיור), לא יצטרף לשם כך אלא לרכב סיור שנע בתוך מחנה מגודר (או בתוך העיר), ובתנאי שלא יוסיפו עבורו בנסיעה או בעצירה מיוחדת כנ"ל.

פסולי ארבעת המינים

ארבעת המינים בצה"ל: ארבעת המינים המסופקים ליחידות צה"ל על ידי הרבנות הצבאית, נבדקים על ידי רבני ענף ההלכה באופן פרטני ומוחזקים ככשרים למהדרין. על כן כל זמן שנשמרו כראוי ניתן לקיים בהם את המצווה ללא חשש.

הלולב

אורך הלולב: אורך שדרת הלולב (ללא העלים שמעליה) צריך להיות ארבעה טפחים (32 ס"מ), ובשעת דחק ניתן להסתפק בלולב שאורך שדרתו שלושה טפחים וחצי (28 ס"מ).

מותר לקצר את הלולב מלמטה לצרכי נוחות, ובלבד שיישאר בו שיעור ארבעה טפחים.

לולב עקום: לולב עקום לאחוריו כדרך גידולו (דהיינו שהוא קעור לכיוון השדרה), כשר. לולב עקום לצד הקדמי, או לימין או לשמאל באופן הניכר לעין, פסול.

לולב מזוגג: רבים מתירים ליטול לולב שראשי עליו העליונים מזוגגים (כעין 'שלשלת').

לולב 'פתוח': לולב שעלהו האמצעי (ה'תיומת') נפתח מעט - כשר, אך רבים נמנעים מנטילתו ומהדרים ליטול לולב סגור לגמרי. הספרדים מעדיפים לולב המכוסה בקליפה יבשה חומה ('קורא').

'הימנק': לולב שעלהו האמצעי (ה'תיומת') נחלק לשניים (ואפילו מעט) כך שראשי העלים פונים לצדדים באופן בולט (כעין האות V), פסול.

תיומת לא סימטרית: לולב שעלי התיומת שלו אינם באותו רוחב, אם העלה הצר מכסה את רוב רוחבו של העלה השני - כשר. בדומה לזה לולב שעלי התיומת שלו אינם בגובה שווה כך שאחד נמוך מעט מחבירו - כשר. **לולב יבש:** לולב שיבשו רוב עליו פסול, ודווקא כשצבעו הירוק כלה לחלוטין. יש פוסלים אפילו יבש ראש העלה האמצעי של הלולב בלבד (ולא אם רק נצרב בשמש), ואולם ניתן להקל בזה כאשר ראש העלה אינו מתפורר מרוב יובש.

לולב קטום: לולב שנקטמו רוב עליו העליונים או שנקטמה שדרתו - פסול. לכתחילה אין ליטול גם לולב שנקטם רק העלה האמצעי שלו, אך אם נקטם מקצתו ואין לו לולב אחר, רשאי לברך עליו.

האתרוג

גודל האתרוג: אתרוג הקטן משיעור כביצה (כ-60 סמ"ק) - פסול. **ראוי לאכילה:** האתרוג צריך להיות ראוי לאכילה, ולכן אתרוג של ערלה או שלא הופרשו ממנו תרומות ומעשרות - פסול לברכה. אתרוג שרוסס בחומרים מסוכנים שעתידיים להתפוגג במשך הזמן - כשר. לכתחילה ראוי להיזהר שלא להניח את האתרוג מתחת למיטה שישנים עליה, משום רוח רעה.

שינוי מראה: אתרוג שיש בחלקו העליון המשופע שינוי מראה הניכר לעין (בראייה שטחית) שלא ניתן להסירו, כגון נקודה שחורה (ובכלל זה צבע חום כהה הנוטה לשחור) או לבנה, או בליטה חריגה וניכרת ('חזזית') - פסול. בשאר האתרוג אין שינוי מראה פוסל אלא כאשר הוא ברוב שטח

האתרוג או כשיש כמה שינויי מראה (למנהג הספרדים אפילו סמוכים זה לזה - פסול, ולמנהג האשכנזים דווקא כשמפוזרים על רוב שטחו או על רוב היקפו).

שינוי מראה בשושנה (הכתר שבראש הפיטם), וכן בגלד של מקום הפיטם שנשר, בעוקץ או סמוך לו - אינו פוסל. 'בלעטלאך' (שריטות שהגלידו במהלך גידול האתרוג על העץ) - אינם נחשבים כשינוי מראה אלא כגוף האתרוג (ואם הייתה עליהם נקודה שחורה - פוסלת).

כתמים (בצבע אפור, חום או כתום) שנוצרו מלחץ חיצוני או התססה וכד' אינם פוסלים.

אתרוג חסר: אתרוג שנחסר משהו מבשרו הלבן (ולא רק מהקליפה הירוקה) באופן שניכר לעין - פסול ביום טוב ראשון של סוכות. אתרוג שניקב על העץ והגליד - כשר. אם נחסר מקליפתו החיצונית הירוקה - כשר, אלא אם כן השתנה מקום הקילוף לצבע אחר, שדינו כשינוי מראה (ולעניין זה גם צבע חום נחשב שינוי מראה).

יבש רובו, דהיינו שלא נותרה בו לחות - פסול.

נשבר הפיטם במהלך הגידול והגליד - כשר (ויש מקפידים ליטלו דווקא אם במקום הגלד יש גומה קטנה, כסימן לכך שהפיטם נשר בקטנותו), אך אם נשבר הפיטם לאחר הקטיף - פסול ביום הראשון. בשאר הימים אם אין בנמצא אתרוג אחר, האשכנזים יטלוהו ללא ברכה והספרדים בברכה. אמנם, אם נותר מעט מהפיטם בולט מעל האתרוג, או שספק מתי ניטל הפיטם - אף למנהג האשכנזים יטלוהו בברכה. אם רק השושנה נשברה והפיטם קיים - כשר (והאשכנזים מחמירים בזה כשיש אתרוג מובחר יותר). נשבר עוקצו (הענף הקטן שבתחתיתו) - אם מעט ממנו נותר במקומו - כשר, ואם כולו נעקר - פסול ביום הראשון.

ההדס

אורך ההדס: אורך ההדס (ללא העלים שמעל הענף) צריך להיות לפחות שלושה טפחים (24 ס"מ), ובשעת הדחק ניתן להסתפק גם בהדס שאורכו שני טפחים וחצי (20 ס"מ).

'משולש': ההדס צריך להיות 'משולש', כלומר שכל שלושה עלים יצאו

מהענף בדיוק באותה נקודת גובה. לכתחילה צריך שההדס יהיה משולש לאורך כל שלושת הטפחים העליונים, ולמעשה אם רובו משולש שם, ואפילו בדילוג, כשר.

נשרו עליו: הדס שנשרו ממנו עלים ולא נותרו שלושה עלים מקבילים לאורך רוב השיעור (אינו 'משולש ברובו') - פסול, אך אם נשרו פחות מזה (נשאר משולש ברובו), ואפילו נשרו מראשו ונשאר ראש הענף חשוף - כשר.

נקטם ראש הענף: לכתחילה לא יטלו, אך אם העלים שבראשו מסתירים את הקטימה ואין שם הדס אחר, רשאי לברך עליו.

הדס יבש: הדס שלא נשארו בראשו שלושה עלים לחים בשורה אחת (שאר העלים יבשו עד שכלה צבעם הירוק וגם מתפוררים מרוב יובש) - פסול.

הערבה

אורך הערבה: אורך הערבה (ללא העלים שמעל הענף) צריך להיות לפחות שלושה טפחים (24 ס"מ), בשעת דחק ניתן להסתפק גם בערבה שאורכה שני טפחים וחצי (20 ס"מ).

נשרו עליה: ערבה שנשרו רוב עליה (בין מאליהם בין על ידי אדם) - פסולה. נשרו מקצתם - כשרה (וראוי להחמיר כשיש ערבה אחרת).

קטומה: ערבה שנקטם ראש הגבעול שלה - פסולה, ולכן יש מהדרים לקחת ערבה שמלבלב בראשה עלה צעיר ('לבלוב'), כדי לוודא שאיננה קטומה.

ערבה יבשה עד שכלה צבעה הירוק ורוב עליה נפרכים ונושרים, פסולה, אולם ערבה שעליה כמושים (עדיין צבעם ירוק), כשרה (וראוי להחמיר כשיש ערבה אחרת).

הדבר מצוי שעלי הערבה מתייבשים ונושרים בקלות לאחר יום או יומיים, לכן טוב להדר, במידת האפשר, להחליף את הערבה בחול המועד כל יום או יומיים.

המלצות לטיפול בארבעת המינים

אתרוג - אין להכניסו לקירור, אלא להניחו בקופסא סגורה בטמפרטורת החדר כשהוא עטוף בניילון.

לולב - לשמור בתוך מנשא ניילון אטום בטמפרטורת החדר, ולהקפיד שראש הלולב לא ייפגע.

הדס - מומלץ להכניס לאגרטל עם מים בתחתית, או לשמור בתוך שקית אטומה בחדר קריר, ועדיף בקירור.

ערבה - לשמור בקירור, ולהקפיד לאטום בניילון.

בשעת האגידה יש להקפיד שלא לגרום לנשירת עלי ההדס והערבה.

השלכת ארבעת המינים לאשפה: ככלל, לאחר החג מותר להשליך

את ארבעת המינים לאשפה, אך יש להיזהר מלהשליכם בדרך ביזיון.

לכן, עוטפים אותם בשקית אטומה קודם הזריקה. יש נוהגים לשמור את

ארבעת המינים לסגולה, ולהשתמש בהם לאפיית מצות ולביעור חמץ.

מהלכות יום טוב

ככלל, כל המלאכות האסורות בשבת אסורות ביום טוב, מלבד מלאכות מסוימות שיבוארו להלן.

בישול והבערה: מותר לבשל ביום טוב לצורך היום, ואף להעביר אש

מאש קיימת לשם כך, ולכן יש לדאוג להשאיר אש דולקת מערב החג.

בשעת הדחק שלא יכלו להדליק אש קודם יו"ט, או שכבתה האש ביו"ט

ואין מקום זמין אחר שיש בו אש דולקת, מותר לומר לנוכרי להדליק אש

לצורך שמחת יו"ט שהוא צורך מצווה. בנוסף, אסור לכבות אש ביום טוב,

ואף להנמיכה, אלא אם כן הדבר חיוני לצורך הכנת המאכל, כגון שנוצר

לבשל את התבשיל על אש 'קטנה' ואין באפשרותו להדליק אש אחרת

עם להבה נמוכה. עם זאת, ניתן לגרום לכיבוי אש ביו"ט, כגון באמצעות

שעון הסוגר את זרימת הגז לאחר זמן קצוב ('חגז') או באמצעות השארת

קומקום על האש עד שממימו יגלשו על האש מאליהם (ובלבד שישתה

תה או קפה מן המים החמים, כדי שיהיה בישולם לצורך אוכל נפש), אך

אין היתר לכבות אש באמצעות סגירת ברז הבלון, מפני שהדבר נחשב

למעשה כיבוי בידיים.

בורר: יש להשתדל לברור אורז ולנפות קמח מבעוד יום, אולם אם לא עשה כן מותר לברור בחג. מותר להשתמש במקלף (שאינו חשמלי) לצורך קילוף ירקות. יש מתירים למיין מסמכים ביום טוב.

לש וטוחן: מלאכת לש הותרה ביום טוב, ולכן מותר להכין טחינה, מיוזן וכן 'מנה חמה'. כמו כן, מותר לרסק ירקות מבושלים ביום טוב (כגון להכין 'פירה').

הוצאה: מותר להעביר ביום טוב מרשות לרשות, או לטלטל יותר מד' אמות במקום שאין בו עירוב, דברים (שאינם מוקצה) הנצרכים לשימוש ביום טוב (כגון טישו, סכו"ם שמא יזדמן לו דבר מאכל, אשפה כשצריך למקום או כשהריח מצערו), כמו גם דברים שהוצאתם לצורך מצות שמחת יו"ט ושאר חפצי מצווה (כגון ספר תורה, סידור או טלית), ואף מותר להחזירם בחג מחשש שיינזקו או יאבדו, או למניעת טרחה רבה הכרוכה בהחזרתם לאחר יו"ט. אולם אסור להוציא חפצים שנדרשים לו לצורך מוצאי החג.

נסיעה: נסיעה ברכב אסורה ביום טוב לצרכים שאינם חיוניים. הנצרך לנסוע ביום טוב לצורך דחוף - ייסע על ידי נהג גוי, וכשהדבר אינו מתאפשר - רשאי לנהוג ברכב בעצמו, תוך היוועצות ברב היחידה.

שינוע מזון ביום טוב: יש להקפיד לשנע מזון קודם החג למקומות הנדרשים. כאשר לא היתה כל אפשרות לשנע את המזון לחיילים קודם החג, במידת האפשר יניידו להם את המזון בחג אגב נסיעת היתר או על ידי נהג שאינו יהודי, ובדלית ברירה מותר לשנע להם את המזון בחג עצמו, תוך היוועצות ברב היחידה.

חזרה ממשמרת ביום טוב: ככלל, דין יום טוב כדין שבת, ועל כן אם יש בבסיס תנאים נאותים ללינה ולמנוחה, אין לחזור הביתה ביום טוב בסיום משמרת. אמנם, ניתן להקל בנסיעה ברכב חשמלי או בעזרת נהג שאינו יהודי, שאיסורם מדברי חכמים, ובמצבים חריגים אף בנהיגה ברכב, תוך היוועצות ברב היחידה.

מוקצה: מותר לפנות מוקצה המפריע לאוכל נפש, ולכן הנצרך לשבת או לישון על הקרקע מותר לפנות משם אבנים דוקרניות המפריעות לו

(כשאינן דבוקות בקרקע), בתנאי שלא היה ניתן לעשות זאת מערב יום טוב (ובמידת האפשר ישתדל לפנותן כלאחר יד). אין לפנות מוקצה כדי להניח ציוד במקומו, אלא כשיש בדבר צורך מבצעי.

'מעשה יום טוב': אסור ליהנות ביום טוב ממלאכה שנעשתה באיסור, ובשעת דחק יש להקל ליהנות ממלאכה האסורה מדרבנן בלבד, כגון ממוגן שהודלק ביום טוב (אפילו במזיד). אסור ליהנות ממלאכה שעשה גוי עבור יהודי ביום טוב. עם זאת, מותר ליהנות מאש שהודלקה ביום טוב ואפילו במזיד, וכן אם כבה אור החשמל והדליקו אחד החיילים.

רחיצה: מותר לרחוץ כל גופו במים קרים. למנהג הספרדים מותר לרחוץ כל גופו (אפילו בבת אחת) במים שחוממו מערב יום טוב, ולמנהג האשכנזים מותר לרחוץ את כל הגוף רק בדרך של אבר אבר, או בבת אחת במים פושרים (שאינן רגילים ליהנות מחומם בעת הרחיצה), בתנאי שהדוד החשמלי אינו דולק בחג. לכל הדעות אין לרחוץ את כל הגוף במים שהתחממו ביום טוב עצמו. מים שהתחממו בחג עצמו מדוד שמש - דינם כמים שהתחממו מערב החג, ויש להקל לרחוץ בהם גם לחיילים רבים. ככלל, אין לרחוץ ביו"ט במקום בו מותקנת מערכת 'תרמויאל', כיוון שלעיתים הדבר כרוך בפעולות האסורות ביו"ט. במקום צער גדול, וכל שכן כשהדבר עשוי להשפיע על המוכנות המבצעית, ירחץ כדרכו. חייל המתקלח ביום טוב יקפיד להשתמש בסבון נוזלי, וכן ייזהר מסחיטת השיער בשעת הניגוב.

יום טוב שני של גלויות: חייל בודד שבא ארצה לשרת בצה"ל והוא נשען כלכלית על הוריו ומתכנן לאחר השחרור לשוב למשפחתו, צריך להימנע מעשיית מלאכה ביו"ט שני של גלויות, אך יתפלל כבני ארץ ישראל ואף יניח עמהם תפילין. הנוהג יום אחד בלבד יש לו על מה לסמוך. אם אינו יודע בבירור אם ישוב למשפחתו בתום השרות הצבאי, ויתכן שיישאר לבסוף בארץ, ינהג יום אחד.

הלכות חול המועד

כשם שמצווה לכבד את השבת ולענגה, כך מצווה לכבד את מועדי ישראל ולענגם, שהרי נאמר בהם: 'מקרא קודש', ופירשו חז"ל שהכוונה לכבד את

המועד בלבוש מכובד.

"ושמחת בחגך": מצווה מן התורה להיות שמח בימי החג. מצווה לאכול בשר ולשתות יין (ובצה"ל ישתו מיץ ענבים, ואם אינו בנמצא ישתו משקה חשוב ומשמח אחר) ושאר דברים שמתענגים באכילתם בסעודות חול המועד. גם חיילים השוהים בשדה בימי חול המועד ישתדלו להשביח את סעודתם בימים אלו (אפילו בחטיף וכד'). ראוי לקבוע סעודה על פת בחול המועד בכל יום, אך אין בכך חובה.

מלאכה בחול המועד

איסורי מלאכה: כדי שלא יהיו ימי חול המועד כשאר ימות החול, נאסרה בהם עשיית חלק מהמלאכות. חכמים החמירו מאוד באיסור זה ואמרו: "כל המבזה את המועדות, כאילו עובד עבודה זרה". מלאכות שאין טרחה בעשייתן, כגון מלאכת 'מבעיר', 'הוצאה מרשות לרשות' ו'מוקצה', הותרו בחול המועד. טרחה מרובה מאד, כגון פינוי מחסן, אסורה, אף אם אין בה מלאכה.

'צרכי המועד': מלאכה לצורך המועד מותרת, ובלבד שאינה 'מלאכת אומן', כלומר, שאין נדרשת לה מיומנות מקצועית ודייקנות (כתיקון בגדים, בנייה וכד'), ושאינה כרוכה בטרחה מרובה. ברם, אסור לדחות מראש מלאכה כזו על מנת לעשותה בחול המועד.

'דבר האבד': מלאכה למניעת נזק משמעותי מותרת (ואף 'מלאכת אומן'), ואפילו כשיש רק חשש סביר לכך, ובלבד שיעשנה בצינעא. עם זאת, מלאכה שיש טורח רב בביצועה, אסורה אף במקום הפסד. אין לתזמן מלאכה כזו בכוונה לימי חול המועד, ובמקרה חריג יש להתייעץ עם רב היחידה.

'אוכל נפש' ו'צרכי הגוף': מותר לעשות כל מלאכה הנצרכת בחול המועד לצורך אוכל נפש, או אף לשאר צרכי הגוף הנצרכים במועד. בכלל היתר זה אף תיקון כלי המטבח המשמשים לבישול, או תיקון המקלחת שמשמשים בה בימי החג, ובלבד שלא יתזמן פעולות אלו לימי חול המועד.

היתר זה אינו כולל תיקון דברים שאינם מכשירים את האוכל (או את 'צורך

הגוף) באופן ישיר (ע"י 'מלאכת אומן'), ולכן אסור לתקן רכב אף לצורך נידוד מזון במועד (אא"כ אין דרך אחרת לנייד את המזון, והוא נדרש לצורך כשירותם המבצעית של החיילים).

'צרכי רבים': מותר לעשות מלאכה הנצרכת בחול המועד לרווחתם של קבוצת חיילים גדולה, או לצורך הניהול התקין של הבסיס או של המערכת הצבאית, וכל שכן מלאכה המיועדת למימוש המשימות הביטחוניות השונות. יש להשתדל שלא לתזמן מלאכה כזו לימי חול המועד, אך במקום צורך - מותר.

צרכי רבים חיוניים שאינם נצרכים לימי המועד, או שאינם צרכי הגוף, אסור לעשותם על ידי 'מלאכת אומן', אלא אם כן יעשה בשינוי. יש להמנע מעשיית מלאכות לצרכי רבים שאינם חיוניים ונעשות לצורך אחר המועד (כגון עבודות טיפוח בגינות ציבוריות).

פעילות מבצעית ואימונים: מותר לעשות במועד מלאכות למניעת חשש סכנה, אפילו עתידית, אם רגילים לבצען ללא עיכוב ובכלל זה הפעילות המבצעית לגזוניה, וכן אימונים. במסגרת הפעילות והאימונים מותר לעשות גם 'מלאכת אומן', כגון תיקון והשמשת כלי רכב.

כתיבה: כתיבה שגרתית נחשבת 'מעשה הדיוט' ומותרת לצורך דבר האבד, 'צרכי רבים', או 'צורך המועד'. לפיכך, מותר לכתוב במהלך קורס צבאי או הרצאה מקצועית בחול המועד. יש מקפידים לכתוב עקום את השורה הראשונה, כדי לכתוב בשינוי. הקלדה במחשב מותרת בכל אופן. הדפסה במדפסת, צילום מסמכים וחתימה בחותמת, במקום צורך דינם ככתיבה שגרתית. כתיבה שלא לצרכים הנ"ל - אסורה.

כיבוס ותספורת: אסרו חז"ל לכבס, להסתפר ולהתגלח, בחול המועד אף לצורך המועד. על פי הפקודה, חייל המקיים אורח חיים דתי פטור מחובת גילוח ותספורת בחול המועד, ולשם כך עליו לפנות למפקדיו לקבלת אישור.

מי שבשל אופי משימותיו המבצעיות לא התאפשר לו להסתפר (או להתגלח) או לכבס את מדיו לפני החג, רשאי לעשות זאת בחול המועד

בצינעא.

מסחר: אסור לקנות או למכור בחול המועד, מלבד דברים שיש בהם צורך במהלך החג. מותר לחייל שיוצא לחופשה בחול המועד לקנות דברים שלא יהיה באפשרותו לקנות לאחר מכן בשל היותו בבסיס, או שתידרש לכך טרחה מיוחדת.

אזכרה: יש שהתירו עלייה לקבר אִם 'יום השנה' חל בחול המועד, ובלבד שלא יקונן ולא יאמר 'השכבה' אלא תהילים ובקשות בלבד. המנהג המקובל הוא שלא לעלות לקבר כלל. אזכרותיהם של חללי מאורעות שבת שמחת תורה תשפ"ד יתקיימו בימים שלאחר שמחת תורה תשפ"ה. פירוט על מועדי האזכרות פורסם בנפרד על ידי מחלקת הנפגעים של צה"ל, בשיתוף הרבנות הצבאית.

תפילות החג

בימי החג מוסיפים 'עלה ויבוא' בכל אחת מהתפילות, ואם שכח - חוזר (גם בערבית). בימי חול המועד אין מניחים תפילין. בשחרית לאחר חזרת הש"ץ, אומרים הלל שלם בברכה. לאחר מכן מוצאים ספר תורה לבימה, מקיפים את הבימה עם ארבעת המינים (מלבד בשבת) ואומרים 'הושענות'. לאחר מכן קוראים בתורה, ומתפללים תפילת מוסף של שלוש רגלים.

ברכת המזון: בכל ימי חג הסוכות מוסיפים 'עלה ויבוא'. שכח ולא אמר: בליל יו"ט הראשון חוזר, ובהמשך היו"ט וכן בשמחת תורה - למנהג האשכנזים ומעט מהספרדים חוזר, ולמנהג רבים מהספרדים אינו חוזר. בימי חול המועד (ובכלל זה בשבת חול המועד) לכל הדעות אינו חוזר.

שבת חול המועד

קבלת שבת:

עדות המזרח: רבים מבני עדות המזרח אומרים קבלת שבת כרגיל, ויש המתחילים 'מזמור לדוד'. אין אומרים 'במה מדליקין', אלא 'כל ישראל', 'אמר ר' אלעזר' ואחר מכן קדיש 'על ישראל'.

אשכנזים: למנהג ספרד מתחילים 'מזמור לדוד' ובפיוט 'לכה דודי' אומרים שני בתים ראשונים ואחרונים, ולמנהג אשכנז מדלגים על כך. למנהג כולם אומרים 'מזמור שיר ליום השבת', 'ה' מלך גאות לבש'. אין אומרים 'כגזונא' ו'במה מדליקין'.

במניין משותף ראוי לנהוג כמנהג הספרדים.

קהלת: האשכנזים קוראים מגילת קהלת בציבור. במניין משותף נכון לקוראה לאחר התפילה. כשקוראים את המגילה מתוך חומש או תנ"ך לא יברכו על קריאתה, אולם כשקוראים אותה מתוך מגילה כשרה, נהגו רבים מהאשכנזים לברך עליה 'על מקרא מגילה', וחלקם אף נוהגים לברך 'שהחיינו'. במניין משותף, רשאי אחד מהנוהגים לברך להקדים ברכות אלה לקריאת המגילה, אולם הנוהגים כפסקי הגר"ע יוסף זצ"ל ימנעו מלענות אחריו אמן.

הושענא רבה

ליל הושענא רבה: נהגו לעסוק בתורה בליל 'הושענא רבה', ורבים נוהגים לקרוא את כל ספר דברים וספר תהילים. החושש שאם יישאר ער כל הלילה לא יוכל להתפלל למחרת כראוי, ילמד כפי יכולתו, וכל שכן שעל העוסק בפעילות מבצעית לישון כראוי בכדי לאגור כח למשימותיו.

ברכות השחר למי שהיה ער כל הלילה: חייל שהיה ער כל הלילה - למנהג הספרדים נוטל ידיו לאחר עלות השחר בלא ברכה, ולאחר מכן מברך ברכות התורה וברכות השחר. למנהג האשכנזים נוטל ידיו בברכה לאחר שעשה צרכיו בבוקר קודם התפילה, אומר ברכות השחר מלבד ברכות 'א-להי נשמה' ו'המעביר שינה' שיוצא בהן על ידי שמיעה מאחר (ויש מקילים שיברכם בעצמו), וכן אינו מברך ברכות התורה אלא אם ישן קודם לכן שינת קבע ביום. אם לא ישן, יצא בשמיעת הברכה מאחר.

חבטת הערבות: לאחר אמירת ה'הושענות' נוהגים ליטול חמש ערבות כשרות כרוכות יחד, ולחובטן בקרקע. לכתחילה יש להשתמש בחמש ערבות חדשות לחבטה, אך כאשר אין ערבות חדשות, ניתן לקחת מהערבות האגודות עם הלולבים.

במקום צורך ניתן להסתפק אף בערבה אחת לצורך החבטה, כמו כן במקום צורך רשאים מספר חיילים לחבוט את אותה אגודת ערבות בזה אחר זה. בשעת דחק ניתן לדלג על הקפת הבימה ואמירת ה'הושענות', וכן להסתפק בנטילת הערבות ובחבטה (ללא אמירת הנוסח), וכשאינן זמן גם לזה רשאים להימנע מחבטת הערבה.

בנוגע לדין הערבה לאחר החביטה ראו לעיל 'השלכת ארבעת המינים לאשפה'.

פרידה מן הסוכה: בגלל חביבות המצווה, יש שנהגו להוסיף ולאכול ולשתות מעט בסוכה סמוך לצאת החג, ואומרים: 'יהי רצון שכשם שזכינו לישיב בסוכה זו, כך נזכה לישיב בסוכת עורו של לזיתך'.

שמיני עצרת

בשמיני עצרת מסיימים את קריאת התורה, ושמחים בגמרה של תורה ובהתחלת סבב קריאתה מחדש.

דיני הדלקת נרות של יום טוב התבארו לעיל בהלכות חג הסוכות.

ישיבה בסוכה בשמיני עצרת: אין אוכלים בסוכה בשמיני עצרת, שלא יהיה נראה כמוסיף על המצוות. אם מסיבה כלשהי יש צורך לאכול בסוכה - יש להסיר מבעוד יום סכך בשיעור ארבעה על ארבעה טפחים (32 על 32 ס"מ) או לפרוס סדין בשיעור זה מעל הסכך או מתחתיו. אם לא עשה כן, ובשמיני עצרת התעורר צורך לשבת בסוכה, יעשו היכר לכך שהישיבה אינה משום מצווה (למשל יכניסו לתוכה ציוד שאין דרך להכניסו לסוכה משום כבודה).

חיילים היוצאים לפעילות בערב שמחת תורה בין פלג המנחה לשקיעה (16:50 - 17:53), לא יקבלו את החג ולא יקדשו מבעוד יום, אלא יאכלו בסוכה כהרגלם, ויתפללו ערבית סמוך לשקיעה (ואז יקבלו עליהם את החג). אם יתאפשר להם יקדשו בהמשך הלילה ויסעדו סעודת יום טוב. כאשר לא ניתן להתפלל במהלך הפעילות, או שלא ניתן לסעוד כראוי את סעודת החג - יתפללו מפלג המנחה ויקבלו את החג, יקדשו ויאכלו בסוכה כשירה (ללא ברכת 'לישב בסוכה').

'שהחינו' בקידוש: בשמיני עצרת מברכים 'שהחינו' בקידוש של הלילה, לפי ששמיני עצרת הוא רגל בפני עצמו.

הקפות: נוהגים לערוך שבע הקפות עם ספרי התורה בלילה וביום (ויש שנהגו גם במנחה), ויש מקיפים את התיבה כשעליה ספר תורה. לדעת רבים אין לערוך הקפות ללא מניין וללא ספר תורה, ויש שהקלו לעורכן ללא מניין. בשעת הדחק ניתן לדלג על ההקפות.

ששים ושמחים בשירות ותשבחות בשמחת התורה, בריקודים ובמחיאות כפיים.

קריאת התורה: מוציאים שלושה ספרי תורה לצורך הקריאה (בראשון קוראים 'זאת הברכה', בשני 'בראשית' ובשלישי 'מפטיר'). רבים נוהגים להעלות לתורה את כל המתפללים (ולצורך זה קוראים את 'זאת הברכה' מספר פעמים). ברם, במקום צורך ניתן להימנע מכך. חיילים שיש ברשותם שני ספרים בלבד, יגללו בתום הקריאה את הספר השני ל'מפטיר' (ועדיף שבמשך הקריאה בספר השני יגללו את הספר הראשון ל'מפטיר' ויקראו בו). יש נוהגים לקרוא בתורה שלושה קרואים בליל שמחת תורה אחר ההקפות. חיילים שיימצאו בפעילות ביום שמחת תורה, ניתן להעלותם לתורה בליל שמחת תורה ואף להעלות חתן תורה וחתן בראשית כנהוג ביום (אולם אין להעלות מפטיר והפטרה).

תפילת הגשם: בתפילת מוסף מתחילים לומר 'משיב הרוח ומוריד הגשם' בברכת 'מחיה המתים'. אין מתחילים לומר 'משיב הרוח' אלא לאחר שהוכרז על כך בציבור, לפיכך המתפלל ביחידות ישתדל להתפלל אחר שהציבור מתפללים, ואם מקדים להתפלל לפני תפילת הציבור במקומו, אומר 'מוריד הטל'.

זמני חג הסוכות תשפ"ה

הזמנים המופיעים בגוף ההלכות נקבעו לפי האופק המאוחר או המוקדם ביותר לחומרא.

ערב סוכות - יום רביעי, י"ד בתשרי, 16.10

באר שבע	ירושלים	צפת	
15:16	15:17	15:13	תחילת שעה עשירית
16:55	16:58	16:52	פלג המנחה
17:44	17:24	17:40	כניסת החג
18:07	18:05	18:03	שקיעה
18:25	18:23	18:22	צאת הכוכבים
00:26	00:24	00:23	חצות הלילה

סוכות - יום חמישי, ט"ו בתשרי, 17.10

באר שבע	ירושלים	צפת	
05:16	05:14	05:13	עלות השחר
06:45	06:44	06:44	זריחה
18:06	18:04	18:02	שקיעה
18:24	18:22	18:20	צאת הכוכבים
18:40	18:39	18:37	צאת החג

שבת חול המועד סוכות - י"ז בתשרי 19.10

באר שבע	ירושלים	צפת	
17:42	17:22	17:38	כניסת השבת
18:38	18:37	18:35	צאת השבת

הושענא רבה - יום רביעי, כ"א בתשרי, 23.10

באר שבע	ירושלים	צפת	
05:20	05:19	05:18	עלות השחר
06:50	06:49	06:49	זריחה
16:50	16:48	16:45	פלג המנחה
18:00	17:58	17:55	שקיעה

שמיני עצרת ושמחת תורה - יום חמישי,

כ"ב בתשרי, 24.10

באר שבע	ירושלים	צפת	
17:37	17:17	17:32	כניסת החג
18:33	18:32	18:29	צאת החג

סדר נטילת לולב

נוטלים את אגודת הלולב ביד ימין כששדרתו כלפי הנוטל, ואת האתרוג בשמאל
שלא בדרך גידולו (כשהעוקץ = המקום בו היה מחובר לעץ, כלפי מעלה), ויש
הנמנעים מלאחוז כלל את האתרוג בשעת הברכה, ומברכים:

**ברוך אתה ה' א-להינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו,
וצונו על נטילת לולב:**

בפעם הראשונה בהג שמברך על הלולב מברך גם 'שהחיינו':

**ברוך אתה ה' א-להינו מלך העולם, שהחיינו וקיימנו והגיענו
לזמן הזה:**

הופכים את האתרוג, מצמידים אותו ללולב ומנענעים את ארבעת המינים כלפי
ארבע הרוחות, ואחר כך למעלה ולמטה. על פי מנהג האר"י מנענע: דרום, צפון,
מזרח, מעלה, מטה, מערב (לכל רוח שלוש פעמים הולכה והבאה כנגד ליבו).

חברי המערכת:

סא"ל הרב אודי שורץ - רע"ן הלכה • רס"ן הרב עז קאפח - רמ"ד הלכה
• רס"ן (מיל') הרב שאול עבדיאל • סרן הרב דודי גרינפלד - מפקד בית
המדרש להלכה • סרן (מיל') הרב אביעד תפוחי • אע"צ הרב חנניה
שפרן • סרן (מיל') הרב שלמה קדוש • סרן (מיל') הרב דביר אטרה •
סרן (מיל') הרב בנימין צימרמן • סגן (מיל') הרב דביר במברגר • רב"ט
(מיל') הרב אריאל דוד • טוראי (מיל') הרב מנשה צימרמן.
עיצוב וגרפיקה: יוגב ברדה.

הקו הפתוח של הרבנות הצבאית

052-941-4414

